

Kétéltűek és hüllők (Amphibia, Reptilia) Gyűrűfű körzetében (2006-2008)

KOVÁCS TIBOR

Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület, Kétéltű- és hüllővédelmi Szakosztály
H-1121 Budapest, Költő u. 21., Hungary, e-mail: gurgulo@freemail.hu

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Állatrendszertani és Ökológiai Tanszék, Viselkedésokológiai Csoport
H-1117 Budapest, Pázmány P. s. 1/c.

KOVÁCS, T.: *Amphibians and reptiles in the vicinity of Gyűrűfű (SW Hungary) (Amphibia, Reptilia).*

Abstract: In the frame of the Biodiversity Day events organized in Gyűrűfű (Baranya County, Hungary) we showed the presence of 7 amphibian and 5 reptile species in a 1 square km area designated for the survey. This number of species may nearly complete, only the Smooth Snake (*Coronella austriaca*) has not been found during the 3x48 hours quick search although it is putatively presenting in the region. Amongst the observed species the yellow-bellied toad (*Bombina variegata*) is the rarest one of the Hungarian herpetofauna. Most probably its population is a marginal one of a much larger stock living in the Zselic region. A few kilometers to the south the wetland habitats are occupied by red-bellied toad (*Bombina bombina*).

Keywords: amphibians, reptiles, Biodiversity Day, Gyűrűfű

Bevezetés

Magyarország herpetofaunájának feltárása mindmáig óriási hiányosságoktól szenved, annak ellenére, hogy immár 9-ik éve tart a Nemzeti Biodiverzitás-monitorozó Rendszer munkája és több civil szervezet is rendszeresen gyűjt adatokat vagy végez békamentéseket forgalmas útszakaszok közelében. Egyes vidékekről (pl. a Kiskunság) roppant hiányos vagy megbízhatatlan adatokkal rendelkezünk a teljes herpetofauna tekintetében. Habár a Zselicben több szerző is végzett már kétéltű és hüllő adatgyűjtéseket, Gyűrűfű közvetlen környéke eddig kimaradt az herpetológiai felmérések sorából.

A Zselic vidékének herpetofaunájáról elsőként MARIÁN (1998) adott átfogó összefoglalót az '50-es és a '80-as években végzett felmérései, terepbejárásai alapján. Mintavételi pontjai inkább a régió északi felében koncentráálódtak, míg Gyűrűfű 10 km-es körzetében csupán 3 helyszínen gyűjtött adatokat. MAJER (2001a, 2001b) Somogy megyére vonatkozó adatgyűjtésének publikációja nem részletezi külön a megyén belüli al-régiókat, így a Zselicet sem. Gyűrűfű körzetétől kissé távolabb, a Mecsekről TRÓCSÁNYI et al. (2007) közöltek egy igen részletes fajlistát, mely közel teljes átfedést mutat a Zselicben leírt fajok listájával. Ugyancsak a Dél-Dunántúl, pontosabban a Dráva-völgy középső szakaszán KOVÁCS és ANTHONY (2005) végzett részletes adatgyűjtést illetve természetvédelmi értékelést a megtalált kétéltű- és hüllőfajok alapján. Külön említést érdemel VÖRÖS (2008) genetikai vizsgálata a vöröshasú és sárgahasú unkáknak, mellyel korábban ismeretlenné vált zselici élőhelyekről származó állatok faji hovatartozását állapította meg.

Szintén egy bizonyos fajra vonatkozó megfigyelést tett közzé KEREK és VARGA (1989). Böszénfa közelében bukkantak rá egyetlen példány haragos siklóra (*Coluber caspius*), de a herpetológiai szempontból értékes felfedezést sajnos ezután nem követte újabb észlelés. TRÓCSÁNYI et al. (2007) véleménye szerint legyengült egyedről volt szó, melyet valószínűleg házi tartásból engedtek szabadon.

A 2006-2008 évi Biodiverzitás Napokon, Gyűrűfü környékén kijelölt 1 km²-es mintavételi terület szerencsés módon többféle élőhelyet magába foglal, így változatos környezetével vízhez kötött és szárazságtűrő fajok elterjedésére is számíhattunk. A fajok megfigyelését kizárólag vizuális úton végeztük el, csupán a Szentléleki-völgy átlátszatlan, sáros tocsogóiban használtunk térsztaszűrős hálózást.

Eredmények

A 3x24 órát kitevő felmérések során 11 kétéltű- és hüllőfajt találtunk meg, mely a hazai herpetofauna kerek egyharmadát teszi ki.

Kétéltűek (Amphibia)

Caudata

Salamandridae

Pettyes götte (*Triturus vulgaris* Linnaeus, 1758)

A Szentléleki-völgy keskeny vízfolyását követő tocsogókban, nagyobb pocsolyákban került meg. A mintavételi területen nincs is egyéb élőhely, ahol előfordulására számítani lehet. Állománya nem lehet jelentős, mivel egymástól elszigetelt apró víztestek állnak rendelkezésre a peterakásához.

Anura

Discoglossidae

Sárgahasú unka (*Bombina variegata* Linnaeus, 1758)

Kizárólag földutak kereknyomaiban találtuk meg a Szentléleki-völgy mindkét oldalán, a vizenyős és a szárazabb élőhelyek határán, összesen négy ponton. Ez a mikrokörnyezet tipikusan jellemző a sárgahasú unkára, és valószínűsíthető, hogy a völgytől távolabb is előfordul, elsősorban erdészeti kitermelő utakon, turistaösvényeken. Déli irányban a völgy kiszélesedik és alsó végén már valószínűleg vöröshasú unka veszi át a sárgahasú helyét.

Bufonidae

Barna varangy (*Bufo bufo* Linnaeus, 1758)

Négy alkalommal történt sikeres éjszakai megfigyelése erdei földutakon. Állománya a kedvező élőhelyi környezet ellenére nem számottevő, mivel a peterakáshoz szükséges nyílt felületű víztestek nincsenek a közelben.

Zöld varangy (*Bufo viridis* Laurenti, 1768)

Jelenlétét csupán a gyűrűfü vendégház mellett megfigyelt egy példány igazolja. Az emberi településekhez erősen kötődő fajt nem találtuk meg a felmért terület más pontjain, és szinte teljes bizonyossággal kizárható mind a fás, mind fátlan élőhely-típusokból Gyűrűfü közvetlen körzetében.

Hylidae

Zöld levelibéka (*Hyla arborea* Linnaeus, 1758)

A felmérési terület számos pontján lehetett hallani a hímek hangját, magát az állatot nem láttuk meg. A kilenc észlelés közül kettő száraz galagonyás-vadrózsás cserjésben, öt a Szentléleki-völgy vizét kísérő fűzfáknál, egy a vendégház kertjében és egy a völgyben levő apró nádasban történt.

Ranidae

Erdei béka (*Rana dalmatina* Bonaparte, 1840)

Hét példányát figyeltük meg a mintavételi területen szétszórva. Bárhol felbukkanhat, mert összességében Gyűrűfü egész körzete alkalmas élőhely számára, bár igazán optimális peterakóhelyekkel nem találkozhat.

Kecskebéka (*Rana kl. exculenta* Linnaeus, 1758)

A Szentléleki-völgy aljának egyik tocsogójában sikerült megfogni két példányát. Nem jellemző a területre, de nedvesebb években bizonyosan vannak kisebb peterakó állományai.

Hüllők (Reptilia)***Sauria******Lacertidae***

Fürge gyík (*Lacerta agilis* Linnaeus, 1758)

Közönséges, de nem gyakori faj a mintavételi területen. Több alkalommal is megfigyeltük a Szentlélek-völgy alját kitöltő nedves élőhelyek peremén, galagonyás cserjésekben és a falu házai körül.

Faligyík (*Podarcis muralis* Laurenti, 1768)

A felmérési területen belül csupán egyetlen ponton, a felhagyott sírkert kökeresztjei közt figyeltük meg. Állománya kicsiny, talán néhány tucatnyi egyedből állhat.

Anguidae

Törékeny kuszma (*Anguis fragilis* Laurenti, 1768)

Egyetlen ponton, a Szentléleki-völgy aljában, egy kidőlt fatörzs alatt találtuk meg. Valószínűleg lényegesen nagyobb állománya élhet itt, mint amit a szerény eredmény sejtet, azonban észlelése nehéz és roppant esetleges.

Serpentes***Colubridae***

Erdei sikló (*Elaphe longissima* Laurenti, 1768)

Egy példányát figyeltük meg a falu házai közt. E nagytestű kígyófaj az ország teljes területén elterjedt ugyan, de mindenhol meglehetősen ritka, így a vizsgált egy négyzetkilométernyi területen is csupán néhány egyed élhet.

Vízisikló (*Natrix natrix* Laurenti, 1768)

Három példányát találtuk meg, mindet a vizes élőhelyekhez közel. A területen közönséges, de nem gyakori faj, habár nevével ellentétben a vizektől távolabb eső nedves erdőkből is előkerülhet.

Értékelés

A Gyűrűfű körzetében megtalált kételtűek és hüllők listája nem tartalmaz olyan fajt, melynek megfigyelése meglepetést jelentett volna. A TRÓCSÁNYI et al. (2007) által összeállított mecseki fajlistával nagy átfedést mutat, bár néhány olyan faj hiányzik belőle, melynek jelenlétét hosszabb kutatással minden bizonnyal ki lehetett volna mutatni itt. Így számítani lehet még barna ásóbéka (*Pelobates fuscus*) és rézsikló (*Coronella austriaca*) jelenlétére is. Habár kevés a megfelelő száraz gyepes élőhely a számára, mégsem lehet kizárni a zöldgyík (*Lacerta viridis*) jelenlétét sem. Még kevésbé valószínű, de nem teljesen lehetetlen, hogy alkalmanként a mocsári teknős (*Emys orbicularis*) is felvándorol ide a Szentléleki-völgy vízfolyása mentén.

Herpetológiai szempontból a kis egyedszámú sárgahasú unka (*B. variegata*) állományok tekinthetők a legértékesebbeknek, megőrzésük fontos természetvédelmi feladat Gyűrűfű térségében.

Köszönetnyilvánítás

Ezúton szeretnék köszönetet mondani a vendéglátást megszervező Fridrich családnak, valamint az MKB-Euroleasingnek, a Duna-Dráva Nemzeti Park Igazgatóságának és a Pécsi Vízműveknek, hogy anyagilag hozzájárultak a sikeres szervezéshez. Külön köszönet illeti Dr. Ábrahám Leventét a tanulmánykötet megjelenése érdekében tett erőfeszítéseirért.

Irodalom

- KERÉK L. & VARGA A. 1989: A haragos sikló (*Coluber jugularis caspius*) a Zselicben. - *Folia Historico-naturalia Musei Matraensis* 14: 138.
- KOVÁCS, T and ANTHONY, B. 2005: Herpetofauna of the Dráva-valley (2002-2004). - *Natura Somogyiensis* 7: 105-117.
- MAJER J. 2001a: Somogy megye kételtűfaunájának katalógusa (Amphibia). - *Natura Somogyiensis* 1: 445-448.
- MAJER J. 2001b: Somogy megye hüllőfaunájának katalógusa (Reptilia). - *Natura Somogyiensis* 1: 449-452.
- MARIÁN M. 1998: A Zselic kételtű és hüllő faunájáról (Amphibia, Reptilia). - *Somogyi Múzeumok Közleményei* 13: 291-304.
- TRÓCSÁNYI B., SCHÄFFER, D., KORSÓS, Z. 2007: A Mecsek kételtű- és hüllőfaunájának áttekintése, újabb faunisztikai adatokkal. - *Acta Naturalia Pannonica* 2: 189-206.
- VÖRÖS J. 2008: A vöröshasú unka (*Bombina bombina* Linnaeus, 1761) és a sárgahasú unka (*Bombina variegata* Linnaeus, 1758) elterjedése Magyarországon. - *Természetvédelmi Közlemények* 14: 45-59.